

ממעלליה של פלוגת הנמל

צאת 'סקוט'

באחד מימי החורף של דצמבר 1947 נכנס ערבי צעיר למסוף סולל בונה"ג בנמל חיפה. מבטים השדניים ליווהו. צעדיו היו הסטנים, פניו מתוחים. אני רוצה לדבר עם האחראי", אמר. סיפר שהוריו נרצחו בידי אנשי הכנוסיות הערביות וכי רצונו לנקום דמם. "ובכן?" שאלוהו. "אמסור לכם ידיעות", הציע. החלט לנסותו. הוא נשלח למשימת מודיעין קלה ושוב לא ראוהו. ברור היה שהאיש נשלח לבדוק אם אמנם נכון הדבר שבנמל חיפה מוצב כוח יהודי מזוין. מוכן לקדם פורענות.

מפקדי פלוגת הנמל של הפל"ים היו אמורים על סף דיות, כדרכם של אנשי מהתרת. עם זאת לא היסטו להדליף סוד, אם טעמים תכסיסיים חייבו זאת. יש לזכור כי לאחר החלטת עצרת האומות המאוחדות מ"ט בנובמבר 1947, החלו הערבים במעשי אלימות והשלימו הכנותיהם להסתערות. הם החזירו אנשי כנר

בתי"חויקוק לא תישנה כי הפועלים היהודים בנמל חיפה מובטחים ואם יותקפו יוכלו להשיב מנה אחת אפיים. על כל פועל יהודי היו בנמל כ"ד ערבים. היה בכך כדי להדאיג את האחראים לבטחון העובדים היהודים בנמל. ואמנם, מאז הטבח בבתי"חויקוק נסתמנו גילויי חולשה. פועלים חששו לחייהם ומאנו לבוא לעבודה בנמל. בעיקר בהשפעת בני משפחותיהם. הנהלת סולל בונה"ג החליטה. איפוא, לפנות לפל"ים. יוסף (יוסלה) טבנקין, מפקד הפל"ים הוזעק לנמל ונתבקש עלידי הלל דן (ממנהלי סולל בונה"ג) וחבריו להעמיד כוחאבטחה בתוך הנמל.

סמוכים צעירים נתקבצו יחדיו, למפקדם נתמנה פל"י כתיק עול ימים, יוחאי ברון שמו. סגנו היה יצחק רהב (א"י). השלישי בצוות המפקדים היה גרשון שרלוונסקי (ממעגן מיכאל). שלושה אלה ואחרים עמם התנסו במשימות נעזות בעיקר, ואל תפקידם החדש בנמל באו כשבאמתחתם ניסיון לארמעט.

*

איש לא רשם את קורות פלוגת הנמל. וכי מי דאג באותם ימים להכין חומר שבכתובים להקל מלאכת היסטוריוגרפים של העתיד? לא היה פנאי לזה. כיום, רוצים לזכור — ונתקשים, אלוף'משה יצחק רהב (א"י) נצרך לשעה ארוכה של דומיה סרוכות כשנת"קש בשבוע שעבר להעלות מזכרותיו. אך משנפרד הסבר החלו הויות נשכחות לקרוע עור וגידים.

היינו הגרעין הפל"י הראשון שנקרא למלא תפקיד בעיר — סיפר א"י. ניצבנו בפני בעיות שלא הכרנו בעבר. דיוור, כלכלה, כסף, אוכלוסיה ערבית אידישה ועונית — מכל אלה לא טעמו אנשי הפל"י במשקים. הגרעין הפיקודי של הפלוגה היה מאומן היטב, אך רבים סבין עשרות אנשי השורה היו טירונים שלא קיבלו כל אימון בסיס מוקדם, אך בהכשרתם של אלה לא היה דו. בטחון הנמל חייב תירגול של הפועלים היהודים בנשק קל. בעיה בפני עצמה היתה שאלת החדרת נשק לנמל והצפתו.

הקשיים מולקו אחד אחד. מלון "הנמל" בעיר התחתית היה למשכנם הקבוע של אנשי הפלוגה. סולל בונה"ג עזר וסיפק אמצעים. היהודים בנמל קיבלו את הפלוגה באהדה. אורגנו קורסים לאנשי הפלוגה ולפועלי הנמל. הדגש היה על אימון בתאי לוחמה בשטח כבד. השל"י טה בנשק קל היתה חשובה טכל, סטנים, רימונייד ואקדחים היוו את כוח האש. לא הונחו אימוני נשק קר: סכנים ומקלות.

האנשים נבנו חיפש לדמיונם בהמצאת שיטות, סלי"י קים" חידושי לבקרים. לא היתה סירת מנוע שלא נמצא בה נשק. הסטנים פורקו והוסתרו בתוך מכשירי כיבוי אש. מתחת לרצפה הוסמנו כלים אחרים ותחמושת.

תקלה קלה עלולה היתה להאמין אסון. תכנונו מעורבות של עמדות קרוב. כל איש ידע מקומו במקרה חירום. אנשי הפלוגה הסתגלו היטב מהר לתנאים. הם היו חלק מן הנוף. עצם מציאותם בכל פינות הנמל נסכה בטחון. הרוות להם הפך הנמל הגדול למשלט איתן ופועליו ללוחמים בכוח.

כאמור, חשו הערבים במתרחש. הם לא יכלו לדעת מה כוחם של היהודים בנמל, אך אולי חוסר־ידיעה זה הרתיע אותם מהתגרות. גם האנגלים ידעו שלנמל הוחדר כוח יהודי והם לא ניסו להפריע.

דוכנים וזבל הבא לי

יום אחד, כדרכם מהנמל העירה, עמדו יוחאי וגרושן מלכת לשמש קל מלחש: "רובים אוטו חדש. בולד?" הפנו מבטם. צעיר ערבי חיך אליהם. הדבר היה סמוך לבית הקפה "עדן" במבוא הנמל. בדקו ומצאו שיש ממש בהצעת הערבי. השניים הצליחו להשיג את הכסף. הם שלשלו את הכסום לידיו של המוכר ומצאו עצמם נהוגים במכונת דודג' חדשה, בדרך הפונה לקיסריה. המכונת שימשה את הפל"ים בנאמנות.

כך החלו אנשי הפלוגה הימית לעסוק ב"רכש" מקומי. היה זה שטח פעולה חדש, רצוף סכנות ומרתק.

באחד מימי דצמבר 1947, נהג יוחנן זרין במכונת פזו שנקנתה ע"י אנשי הפלוגה הימית ימים אחדים קודם לכן ממחורן יהודי בחיפה. ברחוב דיונוגוף בתל־אביב עצרו שוטר יהודי. "המכונת שלך?" שאלו השוטר. "כן, מה יש?" השיבו יוחנן. יש לזכור: באותם ימים לא נהגו לשאול לרשימות. במיוחד לא העזו להקשות על אנשים שמילאו תפקידים בטחוניים. "העברת" מכר ניות מיד ליד היתה מעשה של כל יום וצרכי הבטחון עמדו מעל לכל. גם השוטר מרחוב דיונוגוף ידע זאת, ואם עיכב את הפזו למרות הכל, היתה לו כנראה סיבה סבירה. הוא לא הסתיר אותה. "המכונת הזאת שייכת למפקד מחוז תל־אביב", הסביר ליוחנן ודרש ממנו לנשטה: יוחנן עשה כמצווה וברו במקום החקשר עם הפלוגה בחיפה וזווח על הקורות אותה. הבהורים הרגישו עצמם מרומים. הם החליטו לגבות את הכסף ששילמו תמורת המכונת ויהי מה. אחד הקירה קצרה גילה המחורן את שמות המוכרים וכתובתם.

מצוידים באקדחים עלו יוחאי ואיוו להדר הכרמל. איתרו את הדירה, דפקו בדלת ונכנסו. בחדר מצאו שני טיפוסים חיפאיים מפוקפקים. "דמיתם אותנו", אמרו לשניים. "דעו לכם — יש לכם עסק עם הפל" מ"ח. אם אינכם מחזירים את הכסף מיד, נחטל אתכם את החשבון כאן", להבהרת כוונתם תקעו יוחאי ואיוו ידיהם לתוך כיסיהם התפוחים. "התרוצצו לקנות נשק?" שאלו השניים. הם הסבירו שיש להם קשר עם קצין בטחון בריטי, והלו מוכן לספק להם את כל הדרוש. לפתע נשמעה נקישה בדלת. לחדר נכנס קצין בריטי

חסון, מלווה על־ידי שני סרג'נטים.

דממה נשתררה בחדר. הוחלפו מבטים סקרניים. איש בתן את רעהו. איש לא יכול היה לנחש מה צפוי לו בשניה הבאה. כל השבעה היו מוכנים להילחם. הקצין הבריטי שכר את הרמטה. "אתם מהעיר התחתית. מסתובבים בנמל", הדהים את יוחאי ואיוו.

דמותו הגסתורית של הקצין הבריטי

הקצין נשא דרגת סרן. אך היו שאמרו כי הוא סגן אלוף. ברור היה שהאיש ממלא תפקיד של קצין בטחון בעל סמכויות נרחבות. הוא סיפר שבמלחמת העולם שנת מאחורי קווי האויב בגרמניה וביוגוסלביה, וראה במו עיניו את פעולתו הגרמנים ליהודים. היה איש שיחה מקסים. תרבותי ומשכיל. שלט היטב בגרמנית ורוסית. כמובן, שבפגישה הראשונה עם אנשי פלוגת הנמל, באותן נסיבות מיוחדות, לא ידעו אודותיו דבר. לגבי אנשי הפלוגה הוא היה קצין בריטי שצריך להישמר מפניו. המלצת שני המתוכחים היהודים היתה שווה כקליפת השום. הוחלט לנסותו. הוא נתבקש להשיג נשק. הכטיף קיים. ראיתו ניצב על אם הדרך, ליד משק יגור. כששני הסרג'נטים עמו, הם עצרו כל מכר ניה ערבית שהלפתה. ערכו בה חיפוש והחרימו נשק. את שללם מסרו לנו ללא תמורה. הוחלט להמשיך את הקשר עמה בבלי להזדהות.

יום אחד הודיעו אנשי המחלקה הערבית של הפלמ"ח כי בנמל פועל ערבי הממונה על ענייני הרכש של הכנופיות. הם ביקשו לחסלו. היתה ברשותם תצלום האיש. נקבעה פגישה עם הקצין הבריטי. הפקידו בידו את התצלום וביקשו שייסע למצוא את הערבי. הוא הסכים. אך ביקש שנעמדי לרשותו את אחד מאנשינו. למחרת היום נכנסה מכונת צבאית בדהרה לואדי נ'אמא. מבעדו של אנשי הכנופיות. במכונת היו ארבעה לובסי מדים בריטיים: הקצין, שני הסרג'נטים והאיש שלנו. המכונת לא הרחיקה לכת. המון ערבי הסתער עליה. האיש שלנו עורר חשד. נראה שגוון עורו הבדיל אותו מהבריטים. הקצין הצילו מידי ההמון בטענה שהוא משרתו התחיי. בנס ניצלו הארבעה מנחת זרועו של ההמון. איש הרכש הערבי לא נמצא. הוא חש כנראה שהקרקע בוערת תחת רגליו והסתלק. יום אחד נתקבלה ידיעה מעניינת: מכונת מיכל עומדת להגיע ליד הכנופיות. הקצין הבריטי נתבקש לסייע להעבירה ליד היהודים. כשעה המיועדת המתינו על־ידי מנסורה שני אנשי הפלוגה הימית. לברשים במדי הדיי ביזיה המוססת. כשהופיעה המיכלית עצרה. לנוג הער" בי חוסר שהכביש נתון לאש היהודים והם יעורו לו לעקוף את הקטע המסוכן ליד זכרון־יעקב. הם הפנו

מיחמה אישית. בשלב מאוחר יותר הופנה האיש למפד קדת „ההגנה“ בחיפה. מרדכי מקלף (אחר-כך רב־אלוף ורמטכ"ל) נצור בו. חילכו אודותיו אגדות. אישיותו נשארה מסתורית עד היום.

יוחאי לאיזי:

„יש מלחמה בארץ, בוא נילחם“

מבצעי „רכש“ המשיכו להעסיק את הפלוגה. הנה נמסר ש„ההגנה“ זקוקה לאשלג לייצור חומר־נפץ. כל המקור רות אולו. אמנם, במחסני הנמל נח מסען גדול של אשלג. כאבן שאין לה הופכין, אך הנמל שקק ערבים ואנגלים ועשרות עיניים מבלשו אחר כל תנועה חשודה. הניירות זויפו בצורה מקצועית. משאיות נכנסו לנמל בלי קשים. הסבלים הערביים העמיטו את האשלג; נתנו לאחראי שלהם 12 שטרות בני חמש ל"י בהסתר, והתנגדותו נשברה. לשפנו המשאיות לצאת והעורר קושי. אחד הבחורים הנענים של הפלחים ישב ליד נהג המשאית הראשונה. פתאומה לשער נצטרותה המשאית לעצור לביקורת הניירות. שוטר נמל יהודי עלה על המדרג. „גירותו“ הבע האיש שלנו הציג מסמך. השוטר נדהם. היה זה גליון נייר חלק ונקי. הוא לא הפסיק למחות. מבטו המקפאי של איש הפלחים הצ" מיוזר לקרע. השוטר הבין נתן סימן לנהג לנוע קדימה. השיירה יצאה בשלום ועמה רכוש גדול.

באורח דומה „פורקה“ גם אניה יהודית שהביאה תחמו"ת לתצא הבריטי. פגיוותיהם פורקו ממנה והובאו למחסני „ההגנה“. תכליתם הפרידו את הקליעים מה־תרמילים וריכזו את אבק־השריפה. שכלי־כך נדרש לנו.

הצלחת המבצעים בארץ הניעה את אנשי הפלוגה להרחיב אופקם. יום אחד נשלח איזי לקפריסין. בני ברית מקומיים חקרו ומצאו כי השמירה על אחד טמח־נות הצבא הבריטי חלשה שם והוחלט לפרוץ אליו. לשדוד נשק ולהעבירו ארצה בדרך הים. המבצע לא יצא לפועל. „ההגנה“ לא אישרה את הפעולה. איזי עלה על אניה מעפילים וחזר ארצה.

ברדתו פגש בו יוחאי. הדבר היה בתל־אביב, במרס 1948. „יש מלחמה בארץ“ — אמר יוחאי — „בוא נצא להילחם!“. היו שלא ראו זאת בעין יפה, ומתוך כוונה טובה: יוחאי ואיזי נחשבו לחבלנים מעולים. טענו שאסור לטכן חייחם שלא לצורך. אך שני הירעים לא קיבלו את ההסבר. בדרך הידועה רק להם השיגו קאדילאק מבהיק ועלו ירושלימה. חבריהם מהגדוד הרכיבי של הפלמ"ח קיבלום בנורעות פתוחות.

את המכונות מן הכביש הראשי וליד המושבה בת־שלמה, מזרחית לזכרון־יעקב שילחו את הערבי. המי־כלית הובאה לגבעת השלושה. כאשר עלה הגדוד הרכיבי של הפלמ"ח לסייע לשחזור ירושלים צורפה אליו המיכלית השדודה.

הוחלט להעורר בקצין בביצוע משימה נועזת מקדמור־תיה. נודע שאניה בריטית עמוסה חומר־נפץ המיועדת לערבים עומדת להגיע לחיפה. הכוונה הייתה להשתלט על האניה ולהעביר מטענה ליד הכוחות היהודים.

מלון „פורמה“ על הכרמל נקבע כמקום מפגש עם האנגלי. שני צעירים אלגנטיים הגיעו בשעה המיועדת למלון. מי שהיה בחונם מקרוב יכול היה להבחין כי העציבות הנוקת גרומה, הנעויותיהם נוקשות מתחת לחליפות, וכי הנעליים החדשות לוחצות עד לכאב. קשה היה להכיר בשניים אלה את יוחאי ואיזי. מתי אילץ אותם התפקיד ללבוש „פרנצי“?

החליטו שהגיע הזמן להודות בפני הבריטי. „אנחנו מההגנה“, אמר לו. הוא הצטחק: „ידוע לי מזמ“, תכנית תפיסת האניה קסמה לו. סוכס שהוא ואנשיו ישתלטו על ספינת־משמר של המשטרה. ויצאו אל מחוץ לנמל. אנשי הפלוגה הימית ימתינו במפרץ. הספינה נה תאספם. נווט יהודי יורה לאניה לעגון מחוץ לנמל. ספינת המשמר צריכה להתקרב לאניה העוגנת. צווחה: „כשבראשו ידידנו הקצין, עמד לעלות על סיפונה. להשתלט על הצוות ולפרוק את חומר הנפץ בלבים.“

אולם, ההכנית לא יצאה לפועל. האנשים המתינו לאניה במועד. היא לא באה.

הקצין הבריטי הוסיף למלא תפקידים בעלי ערך ניכר בסיוע לפלוגה הימית ב„רכישת־ציוד צבאי הדרוש להגנה“. לא פעם לכרותו בשעת מעשה. מיד היה לובש ארשת חשיבות, בלי להוציא הגה מפיו שולף ממיסו ומראה לעוצריו תעודת קצין־בטחון. „אני רק בודק את המכונות, הית מסביר, התנצלות, הצדעה ועוצריו היו מסתלקים לדרכם.

הפעולות הורחבו ונחפזו. מפקד הפלחים, יוסלה טבני־קין, הוזכר בשלב מסוים את אנשי הפלוגה שהם מס־תכנים יתר על המידה. אך ככל שהרבו להסתכן גבר בטחונם בעצמם. ואמנם, איש מהם לא נתפס או נפגע. כשהעמיקה הידידות עם הבריטי הוא החל תורף מקצת ממניעיו למעשיו. גילה הערצה לאצ"ל. אך שהודי כי פעל נגדה. סיפר שהוטל עליו לבחון את כוח „ההגנה“. לדבריו עליו להשיב על השאלה שהטרי־דה את תפקיד הבריטי: התחונן „ההגנה“ שממד נגד הערבים כשיצאו הבריטים מן הארץ? יש להגיח כי העזרה הממשית שהגיש לאנשי הפלוגה הימית נבעה